

HARRASTUKSIIN KULJETTAMISEN VÄHENTÄMINEN

LÄHIRÄHINÄ
LIIKUTAAN YHDESSÄ, LÄHELLÄ

LIIKUNNAN PALVELURAKENNETTA MUUTTAMALLA

Loppuraportti 18.01.2018

ESIPUHE

Vapaa-ajan matkojen lisääntyminen on yleinen trendi kaikilla kaupunkiseuduilla. Lasten ja nuorten harrastuksiin kuljettaminen on vanhemmille yleisin vapaa-ajan matka. Tavallisin kulkumuoto harrastematkoilla on henkilöauto (69 %) pääkaupunkiseudulla vuonna 2016 tehdyn selvityksen mukaan. Henkilöautosta tulee vallitsevin kulkumuoto jo yli yhden kilometrin matkoilla ¹.

Liikunnan nykyinen palvelurakenne aiheuttaa paljon matkoja. Iso osa harrastamisesta tapahtuu keskitetysti tietyillä korkean tason keskuksissa, koska liikuntaa ja yleensäkin harrastuksia on totuttu ostamaan. Samalla omaehtoinen liikkuminen lähiympäristössä on vähentynyt jatkuvasti. Etenkin ulkona sijaitsevat lähiliikuntapaikat ovat vajaakäytössä ja paineet liikuntapaikkarakentamiselle ovat suuret jokaisella kasvavalla kaupunkiseudulla.

Nykyinen liikunnan palvelurakenne aiheuttaa paljon turhaa henkilöautoliikennettä. Liikkumisen ohjausta ei juurikaan tehdä esimerkiksi kaupunkien vuorojakoja toteutettaessa. Perheille nykyinen järjestelmä aiheuttaa paljon ajankäytöllisiä ongelmia joidenkin harrastusten alkaessa jo varhain alkuillasta. Myös yhdessä vanhempien ja lasten yhdessä liikkumisella on todettu olevan erityisen voimakas yhteys lasten liikkumisen aktiivisuuteen aikuisiällä.

LÄHIRÄHINÄ toimintamalli aloitettiin elokuussa 2016 Oulussa Lämsänjärven kaupunginosassa. Toimintamalli tuo monipuolisen matalankynnyksen harrastamisen lähelle ihmisiä sinne, missä he asuvat. Tavoitteena toimintamallissa on vähentää turhaa kuljettamista harrastuksiin, liikkua ja harrastaa kaikki yhdessä, kehittää asukkaiden monipuolista liikkumista ja osaamista, lisätä lähiliikuntapaikkojen käyttöä sekä edistää asuinalueiden yhteisöllisyyttä. Loppuvuonna 2017 Lähirähinä toimii seitsemässä kaupunginosassa Oulussa ja on laajenemassa myös muihin kaupunkeihin.

Lähirähinä on Jalkapalloseura Herculeksen aloittama toimintamalli. Tämä selvityksen tarkoituksena on ollut selvittää harrastuksiin kuljettamista ilmiönä sekä miten LÄHIRÄHINÄ toimintamalli on vaikuttanut siihen osallistuneiden perheiden elämään ja harrastuksiin kuljettamisen tarpeeseen. Selvityksen tekemisestä on vastannut Lähirähinä-koordinaattori Timo Perälä. Hän toimii myös Oulun Seudun kävely- ja pyöräilykoordinaattorina. Selvityksen tekemiseen ovat osallistuneet myös Ilkka Immonen (JS Hercules) sekä Anu Perälä (Haipakka Oy). Hanke sai Liikenneviraston myöntämää liikkumisen ohjauksen valtionavustusta vuonna 2017.

Oulussa 18.01.2018

Timo Perälä, Lähirähinä -koordinaattori

¹ Lasten harrastusmatkojen kestävät kulkutavat, HSL 2/2016

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	2
1. TAUSTAT, TAVOITTEET JA TOTEUTUS	4
1.1. Lähirähinän toimintamalli	4
1.2. Hankkeen tavoitteet	5
1.3. Hankkeen toteutus	5
2. TULOKSET	6
2.1. Toimintamallin laajentaminen	6
2.2. Lähirähinä –kysely	6
2.2.1. Keskeiset tulokset	7
2.3. Lähiliikunta-kysely	8
2.3.1. Keskeiset tulokset	9
3. TULOSTEN ANALYSOINTI	10
3.1. Kyselyjen tulosten vertailu	10
3.2. Taloudelliset vaikutukset	11
4. JOHTOPÄÄTÖKSET	12

1. HANKKEEN TAUSTAT, TAVOITTEET & TOTEUTUS

1.1 LÄHIRÄHINÄ TOIMINTAMALLI

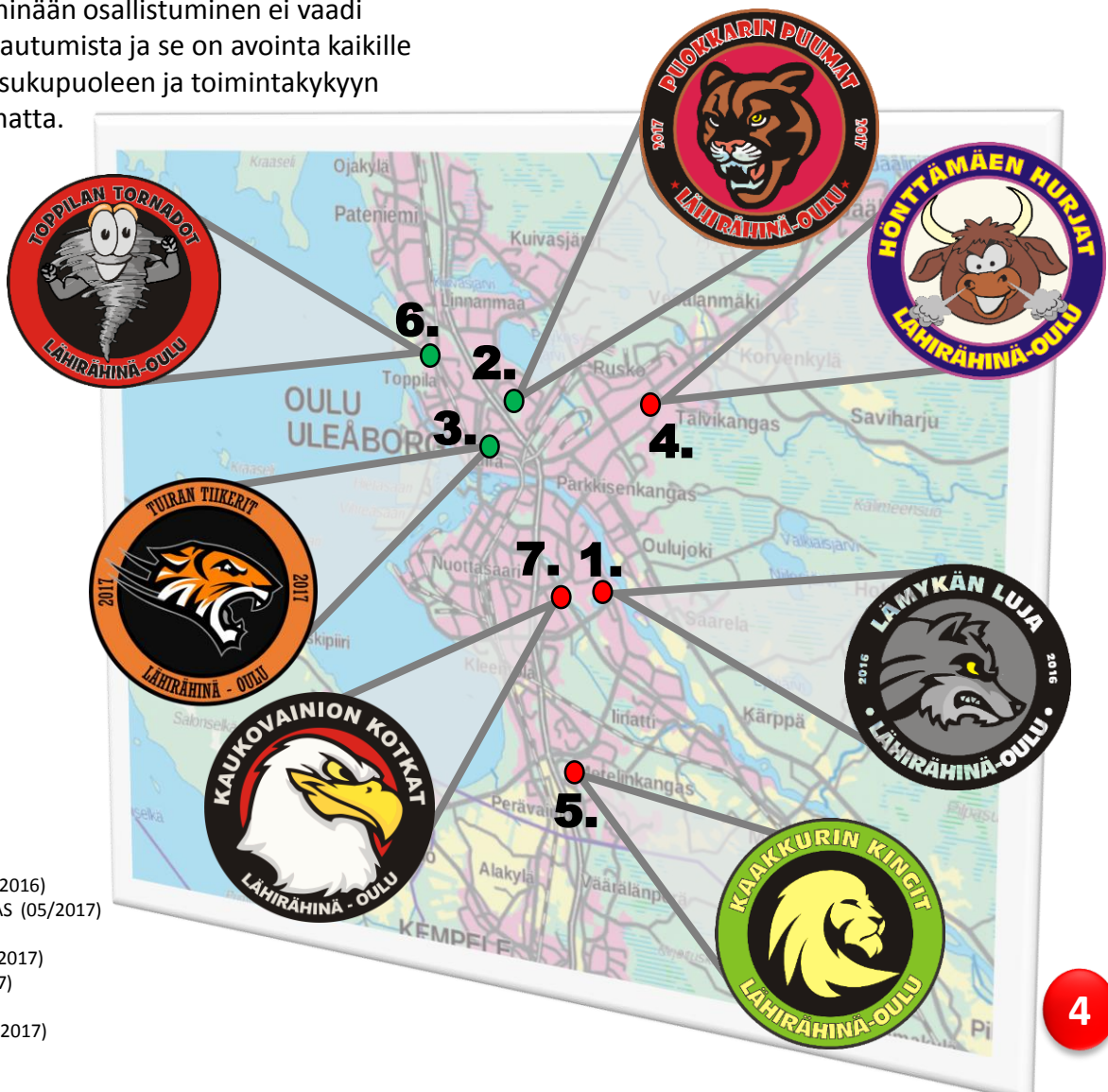
Lähirähinä toimintamallin tavoitteena on saada monipuolinen harrastaminen takaisin lähiympäristöihin ja tällä tavalla muuttaa nykyistä liikunnan palvelurakennetta.

Lähirähinä toimii asuinalueilla hyödyntäen vapaaehtoisia alueella asuvia ohjaajia sekä olemassa olevia lähiliikuntapaikkoja. Taustalla toimiva jalkapalloseura varaa tarvittaessa lähiliikuntapaikkoja alueellisten Lähirähinöiden käyttöön. Myös koulut ja päiväkodit ovat alkaneet antamaan tilojaan ilmaiseksi Lähirähinän käyttöön.

Lähirähinään osallistuminen ei vaadi ilmoittautumista ja se on avointa kaikille ikään, sukupuoleen ja toimintakykyyn katsomatta.

Lähirähinä pilotti aloitettiin elokuussa 2016 Oulun kaupungissa Lämsänjärven asuinalueella. Keväällä 2017 toiminta kasvoi kahdella alueella (Tuira, Puolivälinkangas) ja syksyllä 2017 tuli vielä neljä uutta aluetta mukaan (Toppila, Kaakkuri, Hönttämäki, Kaukovainio).

Lähirähinä järjesti loppuvuonna 2017 keskimäärin 13 viikkotapahtumaa eri alueilla. Eri seurojen ja yhdistyksien laji- tai harraste-esittelyt tuovat monipuolisuutta tapahtumakertoihin.

1. LÄMSÄNJÄRVI (09/2016)
2. PUOLIVÄLINKANGAS (05/2017)
3. TUIRA (06/2017)
4. HÖNTTÄMÄKI (09/2017)
5. KAAKKURI (09/2017)
6. TOPPILA (09/2017)
7. KAUKOVAINIO (11/2017)

1.2 HANKKEEN TAVOITTEET

Liikkumisen ohjauksen valtiontukea saaneen hankkeen tavoitteena oli selvittää kyselytutkimuksen avulla, miten käynnistynyt toiminta on vaikuttanut alueen asukkaiden liikkumistottumuksiin.

LÄHIRÄHINÄ -kysely kohdennettiin Lähirähinä -toimintaan osallistuneille perheille.

Toisena tavoitteena oli selvittää vertailuryhmän lähiliikunnan kysynnän tarvetta avoimella **LÄHILIIKUNTA -kyselyllä**.

Kolmantena tavoitteena oli laajentaa Lähirähinä -toimintamallia hankkeen aikana siten, että kyselyille saataisiin laajempi kattavuus.

Kyselyiden linkit:
[Lähirähinä -kysely](#)
[Lähiliikunta -kysely](#)

1.3 HANKKEEN TOTEUTUS

Lähirähinä pilotti aloitettiin elokuussa 2016 Oulun kaupungissa Lämsänjärven asuinalueella. Keväällä 2017 toiminta kasvoi kahdella alueella (Tuira, Puolivälinkangas) ja syksyllä 2017 tuli vielä neljä uutta aluetta mukaan (Toppila, Kaakkuri, Hönttämäki, Kaukovainio).

Lähirähinä järjesti loppuvuonna 2017 keskimäärin 13 viikkotapahtumaa eri alueilla. Eri seurojen ja yhdistyksien laji- tai harraste-esittelyt tuovat monipuolisuutta tapahtumakertoihin.

Kyselyt toteutettiin loppuvuodesta 2017 [www-kyselyinä](#) ja niistä tiedotettiin Lähirähinän viikkotapahtumissa sekä Lähirähinän omia tiedotuskanavia pitkin ([www-sivut](#), sosiaalisen median kanavat).

2. HANKKEEN TULOKSET

2.1 TOIMINTAMALLIN LAAJENTAMINEN

Lähirähinä -kysely toteutettiin loppuvuonna 2017, jotta toimintamalli olisi saatu toimimaan mahdollisimman laajalti siihen mennessä. **Tavoitteessa onnistuttiin hyvin,** sillä Lämsänjärven pilottialueen lisäksi saatiin kuusi muuta aluetta lisää mukaan toimintaan. Alueista Lämsänjärvi, Tuira, Kaakkuri ja Kaukovainio houkuttelivat eniten perheitä mukaan toimintaan, jotka tunnistettiin selvityksessä tärkeimmäksi kohderyhmäksi harrastuksiin kuljettamisen osalta. Puolivälinkankaalla, Toppilassa ja Hönttämäessä toiminnassa mukana oli enemmän nuoria ja lapsia ilman vanhempiaan, joten näiden alueiden merkitys selvityksen osalta jäi vähäiseksi.

TAVOITE: LAAJENTAA LÄHIRÄHINÄ TOIMINTALLIA

TULOS: SAATIIN SELVITYKSEN KANNALTA 3 SOPIVAA ALUETTA LISÄÄ

2.2 LÄHIRÄHINÄ -KYSELY

Lähirähinä -kyselyllä tavoiteltiin perheitä, jotka olivat osallistuneet vuoden 2017 aikana Lähirähinä -toimintaan.

Lähirähinä -kysely koostui seuraavista osioista:

- Perustiedot
- Osallistuminen ohjattuihin harrastuksiin
- Harrastuksien valintaa vaikuttavat seikat
- Kulkeminen harrastuksiin
- Lähirähinään kulkeminen
- Lähirähinän vaikutukset

Vastauksia saatiin yhteensä 37 perheeltä, mikä edustaa karkeiden arvioiden mukaan noin 50 % Lähirähinään aktiivisesti osallistuvien perheiden määrästä. Lähirähinän osallistujista ei pidetä kirjaa ja arvio perustuu eri Lähirähinä -alueen vetäjien näkemyksiin.

2.2.1 KESKEISET TULOKSET

Lähes kaikki vastanneet (95 %) pitivät Lahirähinä -tyyppisen matalankynnyksen lähiliikuntatoimintamallin **tärkeäksi sen ajansäästön vuoksi**. Myös kustannuksissa säästäminen oli lähes yhtä paljon (92 %) motivoiva tekijä osallistua Lahirähinään.

Lähes puolet (47,7 %) vastanneista perheistä ilmoitti, että Lahirähinään osallistuminen **on vähentänyt lasten autolla harrastuksiin kuljettamista**. Kolmannes (32,4 %) vastaajista ilmoitti Lahirähinän korvanneen aikaisempia lasten kuljettamista vaatineita harrastuksia.

Vastanneet kokivat myös yleisesti vanhempien joutuvan käyttää **liian paljon aikaa lastensa harrastuksiin kuljettamiseen**. Vastaajat ilmoittivat käyttävänsä keskimäärin 1h 53min viikossa harrastuksiin kuljettamiseen. Lahirähinään matkojen keskipituus perheillä oli 1,5 km ja matkoihin käytetty aika viikossa oli 15 minuuttia.

**TAVOITE: SELVITTÄÄ LÄHIRÄHINÄN
VAIKUTUKSIA KULJETTAMISEEN**

**TULOS: HARRASTUKSIEN SIJAINNILLA JA
SAAVUTETTAVUUDELLA ON MERKITYS
HARRASTUSTA VALITTAESSA**

Harrastusmahdollisuuksien sijainti omaan asuinpaikkaan nähden on tärkeä asia lasten harrastuksiin osallistumista suunniteltaessa Vastanneista 91,9 % piti asiaa merkittävänä tekijänä.

Autoilua harrastuksiin kulkemista pidetään helpoimpana matkustustapana, vaikka pyöräilyolosuhteet todettiin hyviksi eikä matkan pituus noussut kyselyssä merkittäväksi pyörällä kulkemisen esteeksi. Joukkoliikenteen kilpailukykyä pidettiin heikkona harrastusmatkoilla autoon verrattuna.

Lahirähinä -kyselyyn vastanneet perheet olivat pääasiassa 3 tai 4 henkisiä perheitä ja lapset 3-12 -vuotiaita. Perheiden huoltajat olivat lähes kaikki 30-49-vuotiaita. Autoja perheissä oli keskimäärin 1 kpl/perhe.

**TULOS: LÄHILIIKUNTATOIMINTA NÄHDÄÄN
TÄRKEÄKSI AJANSÄÄSTÖN VUOKSI.**

**TULOS: LÄHIRÄHINÄ –TOIMINTAMALLI ON
VÄHENTÄNYT LASTEN AUTOLLA
HARRASTUKSIIN KULJETTAMISTA**

2.3 LÄHILIIKUNTA -KYSELY

Lähirähinä -kyselyllä tavoiteltiin perheitä, jotka eivät olleet olleet mukana Lähirähinä –tyyppisen lähiliikuntatoiminnassa. Kyselyn linkkiä jaettiin yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien kautta sähköpostitse sekä sosiaalisessa mediassa.

Lähiliikunta -kysely koostui samoista kokonaisuuksista kuin Lähirähinä -kyselykin **vertailtavuuden vuoksi**. Ainoastaan viimeinen kappale käsitteli Lähirähinän vaikutuksien sijaan halukkuutta osallistua Lähirähinä –tyyppiseen toimintaan omalla asuinalueella ja arvioituja vaikutuksia kuljettamisen tarpeeseen.

Lähiliikuntakyselyyn saatiin vastauksia yhteensä **45 kpl** yhdeltätoista eri paikkakunnalta. Eniten vastauksia (71 %) saatiin Oulusta, jossa Lähirähinä on jo hyvin monelle oululaiselle tuttu toimintamalli. Lähiliikuntakyselystä **saatiin oivallinen vertailuryhmä** Lähirähinä -kyselylle.

2.3.1 KESKEISET TULOKSET

Vastaajista 62,2 % piti lähialueidensa **ohjattujen liikuntaharrastusten tarjontaa riittämättömänä**. Lähialueiden mahdollisuuksia omaehtoiseen liikuntaan pidettiin 65,9 %:sti riittävinä.

Vastaajien perheiden lapset harrastavat omaehtoista liikuntaa keskimäärin **3,1 päivänä viikossa** ja ohjatuissa harrastuksissa **2,4 päivänä viikossa**.

Kyselyn perusteella yksi perhe kuljettaa lapsia keskimäärin **70 km viikossa** harrastuksiin ja aikaa tähän kuluu noin **3h 47min**. Vähän yli puolet (51,1%) vastanneista koki kuljettamisen vievän liikaa aikaa vanhemmilta. Henkilöautolla kuljettaminen koettiin helpoimmaksi tavaksi kulkea harrastuksiin (85,7%).

Joukkoliikenteen yhteyksiä ei pidetä kilpailukykyisinä (95,8%) ja harjoitusmatkat koetaan liian pitkiksi pyörällä kuljettavaksi (57,1%).

Lasten harrastuksien valintaa vaikuttaa eniten lapsen oma halu (86,7%), mutta harrastuspaikat haluttaisiin löytää mahdollisimman läheltä (80,0%). Yli puolet (51,1%) perheistä koki, että lasten harrastukset rasittavat perheen taloutta.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet haluavat matalan kynnyksen lähiliikuntatoimintaa omalle asuinalueelleen (97,8%). Iso osa (68,9%) vastaajista koki, että Lähirähinän tyyppinen toimintamalli vähentäisi muihin maksullisiin harrastuksiin osallistumista ja harrastuksiin kuljettamista.

TAVOITE: SELVITTÄÄ LÄHILIIKUNNAN
TARJONTAA JA KYSYNTÄÄ

TULOS: LÄHIRÄHINÄN TYYPPISELLÄ
TOIMINTAMALLILLE ON SUURI KYSYNTÄ

TULOS: LÄHIALUEIDEN LIIKUNNAN
PALVELUTARJONTAA PIDETÄÄN
RIITTÄMÄTTÖMÄNÄ

TULOS: LÄHILIIKUNTAPALVELUIDEN
KEHITTÄMINEN VÄHENTÄISI
HARRASTUKSIIN KULJETTAMISTA

3. TULOSTEN ANALYSOINTI

3.1 KYSELYJEN TULOSTEN VERTAILU

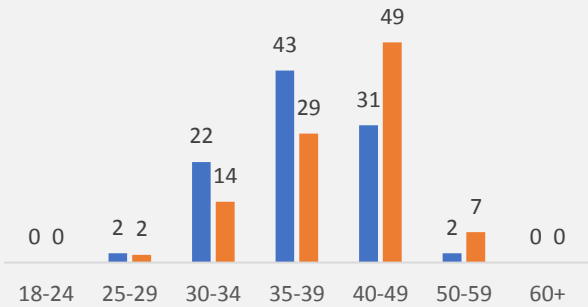
VASTAAJIEN PROFIILI

Lähirähinään osallistuvat perheet olivat nuorempia kuin vertailuryhmän perheet. Perheen huoltajien työllisyystilanteessa ei ollut ryhmien vertailussa suurempia eroja. Lähirähinässä näyttää olevan kyselyn tulosten perusteella enemmän työttömiä ja opiskelijaperheitä mukana. Työssä käyvien osalta tulotasoissa ei ole merkittäviä eroja ryhmien välillä. Lähirähinä -toiminnassa mukana olevat omistavat vähemmän autoja kuin vertailuryhmässä.

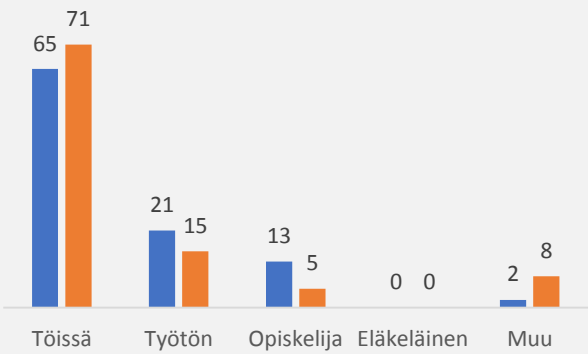
HARRASTAMINEN

Lähirähinä -toiminnassa mukana olevat kokivat lähialueidensa ohjatut lasten ja nuorten liikuntamahdollisuudet huomattavasti paremmiksi kuin vertailuryhmäläiset. Mahdollisuudet omaehtoiseen liikkumiseen koettiin molempien ryhmien vastauksissa riittäviksi.

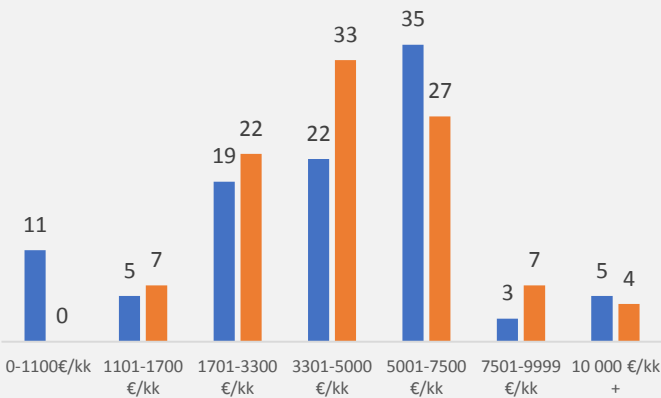
Vertailuryhmän perheiden lapset osallistuvat Lähirähinään osallistuvia lapsia huomattavasti useammin ohjattuihin harrastuksiin. Vastaavasti Lähirähinä –ryhmäläisten omaehtoinen liikkuminen on vertailuryhmäläisiä toistuvampaa.

Kuvio 1. Huoltajien ikä (prosenttia %)

Kuvio 2. Perheen huoltajien työtilanne (prosenttia %)

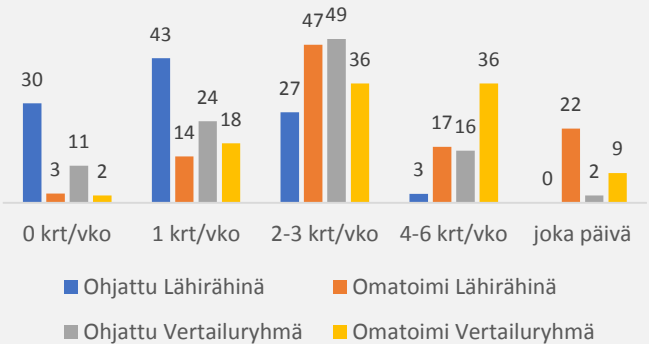

Kuvio 3. Perheen yhteenlaskettu tulotaso (prosenttia %)

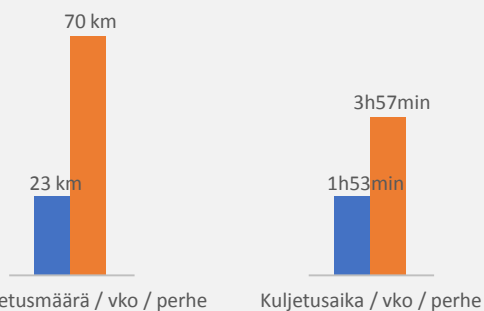
■ LÄHIRÄHINÄ ■ VERTAILURYHMÄ

65 AIKUISTA
70 LASTA
LASTEN KESKI-IKÄ 6,3 v.
0,91 AUTOA/PERHE

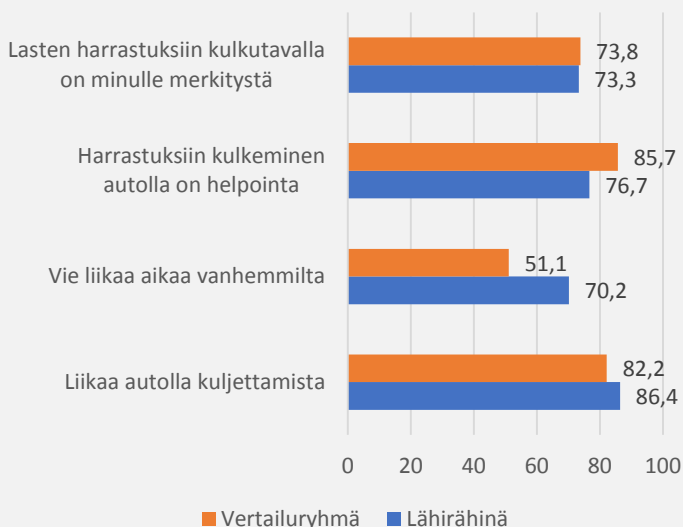
84 AIKUISTA
100 LASTA
LASTEN KESKI-IKÄ 9,3 v.
1,4 AUTOA/PERHE

Kuvio 4. Osallistuminen ohjattuun seuratoimintaan ja omatoimisen liikunnan toistuvuus

Kuvio 5. Maksullisiin harrastuksiin kuljettamisen määrät

Kuvio 6. Täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämien kanssa olevien vastaajien osuus (%)

KULKEMINEN HARRASTUKSIIN

Vertailuryhmäläiset kuljettavat lapsiaan keskimäärin 70 km ja lähes 4 tunnin verran viikossa ohjattuihin harjoituksiin. Lähirähinä -ryhmässä kuljettamisen määrän arvioitiin vähentyneen lähes puolella Lähirähinä toiminnan myötä. Ryhmäläisten ohjattuihin harrastuksiin kuljettamisen matka viikossa 23 km ja siihen käytetty aika lähes 2 tuntia.

Molemmissa ryhmissä oltiin yksimielisiä siitä, että lapsia ja nuoria kuljetetaan liian paljon autolla paikasta toiseen. Autoilu koetaan molemmissa ryhmissä kuitenkin kätevimmäksi kulkumuodoksi harrastematkoilla, vaikkakin molempien ryhmien vastauksissa kestäviä kulkumuotoja pidettiin tärkeinä ja myös esitettiin aikomuksia muuttaa matkatottumuksia aktiivisimmiksi harrastematkoilla.

3.2 TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Ohjatun ja omatoimisen lähiliikunnan edistämällä voidaan kyselyn tulosten perusteella **vähentää jopa huomattavasti** lasten ja nuorten harrastuksiin kuljettamista.

Lähirähinä -ja vertailuryhmän välinen ero autolla harrastuksiin kuljettamisessa oli 56 km viikossa. Jos kyselyn tuloksia yleistetään vaikkapa 1 000 perheeseen, niin Lähirähinän tyyppisellä toimintamallilla voitaisiin vähentää kaupunkiseudulla yksityisautoilua 56 000 kilometriä ja säästää aikaa 2 000 h esimerkiksi omatoimiseen harrastamiseen lähialueilla.

Autoilun kilometrikohtainen kustannus yhteiskunnalle on 0,15 €/km². Vuodessa Lähirähinä -tyypisen toimintamallin tuominen 1 000 perheen ulottuville toisi yhteiskunnalle **436 800 €** vuotuiset hyödyt. Lähirähinä toimii nykyisellään noin 50 000 asukkaan lähialueilla. Toiminnan vakiinnuttaminen tuo ko. alueille Oulun ikäjakaumaa soveltaen (n. 3000 perhettä, joista 20 % osallistuisi) potentiaalisia vuotuisia säästöjä noin **262 000 €**.

Yksi perhe säästää kyselyn tuloksia mukaan vuodessa keskimäärin **990 €** kuljetuskustannuksissa.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

Nykyinen liikunnan palvelurakenne on ulkoistanut arki- ja perusliikunnan ulos elämistämme. Vaikutukset ovat suuret niin kansantalouteen ja -terveyteen kuin myös urheilulliseen menestykseen.

Vallitsevat liikunnan palvelurakenteet aiheuttavat paljon harrastuksiin kuljettamista yhteiskuntarakenteesta sekä palvelujen keskittymisestä johtuen. Välimatkat harrastuksiin ovat pitkät ja vähentävät kestävä kehityksen liikkumismuotoja harrastematkoilla.

Selvityksen tulokset osoittavat, että

- Perheet haluavat harrastaa lähempänä
- Kuljettamisen harrastuksiin koetaan vievän turhan paljon aikaa
- Lähirähinän tyyppinen lähiliikuntamalli säästää aikaa ja tuo säästöjä perheille ja yhteiskunnalle

Muutoksen aikaan saamiseksi tulee muuttaa koko liikuntajärjestelmän tuki- ja ansaintalogiikkaa. Liikuntapaikkojen vuoroja suunniteltaessa tulisi huomioida liikenteelliset vaikutukset paikkatietoa ja rekisterejä hyödyntäen. Matalan kynnyksen elämysliikunnan ostamiseen ja tukemiseen tulee saada uusia mekanismeja. Julkishallinnon puolelta tämä edellyttää uudenlaista hankintaosaamista.

